

ANTONI DRAL

Prawo do renty socjalnej osób całkowicie niezdolnych do pracy w wyniku doznania naruszenia sprawności organizmu przed ukończeniem 18 roku życia lub nauki

1. Uwagi wstępne

Zgodnie z art. 67 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej¹ obywatele mają prawo do zabezpieczenia społecznego w razie niezdolności do pracy ze względu na chorobę lub inwalidztwo oraz po osiągnięciu wieku emerytalnego. Zakres i formy zabezpieczenia społecznego określa ustawa.

Konstytucja nie definiuje bliżej pojęcia zabezpieczenia społecznego. Na ogół przez zabezpieczenie społeczne rozumie się niezbędną pomoc i wsparcie ze strony państwa w określonych sytuacjach życiowych udzielane osobom, które bez własnej winy nie posiadają żadnych środków utrzymania lub posiadają je w stopniu niewystarczającym². Jedną z kategorii osób, mogących znaleźć się w takiej sytuacji są osoby, które przed ukończeniem 18 roku życia lub w trakcie nauki w szkole wyższej – przed ukończeniem 25 roku życia, bądź też w trakcie studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej doznały naruszenia sprawności organizmu, w wyniku którego stały się całkowicie niezdolne do wykonywania pracy. Zakres zabezpieczenia społecznego i jego formę w stosunku do tej kategorii osób określa ustawa z dnia 27

¹ Ustawa z 2.04.1997 r., Dz. U. nr 78, poz. 483 ze zm. i sprost.

² Zob. T. Liszcz, *Ubezpieczenie społeczne i zaopatrzenie społeczne w Polsce*, Kraków – Lublin 1997, s. 30; T. Romer, *Ustawa o rencie socjalnej*, „Prawo Pracy” 2003, nr 9, s. 3.

czerwca 2003 r. o rencie socjalnej³ (zw. dalej ustawą o rencie socjalnej), która weszła w życie 1 października 2003 r. Jak stwierdzono w uzasadnieniu do ustawy o rencie socjalnej, renta ta ma stanowić świadczenie skierowane przede wszystkim do osób niepełnosprawnych od dzieciństwa⁴.

Należy dodać, że uregulowana ustawą z 2003 r. instytucja renty socjalnej nie jest nowością w polskim prawie zabezpieczenia społecznego i w praktyce zastąpiła ona rentę socjalną wypłacaną na podstawie art. 27a ustawy z dnia 29 listopada 1990 r. o pomocy społecznej⁵. Renty, do których prawo zostało ustalone i które były wypłacane przez ośrodki pomocy społecznej na mocy tej ustawy nie stały się jednak z mocy prawa rentami socjalnymi wypłacanymi przez ZUS. W celu uzyskania prawa do nowego świadczenia należało bowiem spełnić warunki wymagane przez ustawę o rencie socjalnej, które częściowo różniły się od warunków określonych przez ustawę z dnia 29 listopada 1990 r. o pomocy społecznej. W związku z tą sprawą na ośrodki pomocy społecznej został nałożony obowiązek przekazania ZUS, do dnia 31 sierpnia 2003 r., dokumentacji umożliwiającej przyznanie i wypłatę renty socjalnej od 1 października 2003 r.

Przedmiotem ustawy z 2003 r. o rencie socjalnej jest określenie zasad i trybu przyznawania oraz wypłaty renty socjalnej. Ustawa o rencie socjalnej nie jest jednak aktem wyczerpująco regulującym tę materię. W sprawach nieuregulowanych w ustawie należy stosować odpowiednio, ściśle określone przez ustawę o rencie socjalnej przepisy ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych⁶. Dotyczy to m.in. takich spraw: jak pojęcie niezdolności do pracy i orzekanie w tej sprawie, waloryzacja świadczeń, powstanie prawa do świadczeń, ustanie prawa do świad-

³ Dz. U. nr 135, poz. 1268.

⁴ Zob. www.sejm.gov.pl

⁵ Dz. U. z 1998 r. nr 64, poz. 414 z późn. zm. Renta socjalna w postaci zbliżonej do obecnej została wprowadzona po raz pierwszy do polskiego ustawodawstwa na mocy ustawy z dnia 14 czerwca 1996 r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej oraz o ustawy o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu (Dz. U. nr 100, poz. 459). Szerzej zob. T. Romer, *op. cit.*, s. 3-4.

⁶ Dz. U. nr 162, poz. 1118 z późn. zm.

czeń, zmiany w prawie do świadczeń oraz zwrot nienależnych świadczeń (art. 15 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej).

2. Charakter prawny renty socjalnej

Charakter prawny renty socjalnej nie został w sposób jednoznaczny określony przez ustawodawcę, co dało podstawę do sformułowania w tej sprawie różnych teoretycznych poglądów i prób kwalifikacji prawnej tego świadczenia. Na ogół wyróżnia się w tej sprawie trzy stanowiska.

Według jednego stanowiska renta socjalna jest świadczeniem przynależącym do sfery ubezpieczeń społecznych, o czym ma świadczyć chociażby jego przyznawanie i wypłata przez ZUS⁷. Z kolei J. Jończyk zalicza rentę socjalną do szczególnych rodzajów pomocy społecznej o charakterze pomocniczym (subsydiarnym)⁸. W literaturze zostało sformułowane także stanowisko, w myśl którego renta socjalna jest odrębnym świadczeniem zabezpieczenia społecznego „świadczeniem socjalnego wsparcia”⁹.

W świetle ustawy o rencie socjalnej możliwe wydaje się także sformułowanie stanowiska, według którego renta socjalna jest świadczeniem zabezpieczenia społecznego o charakterze zaopatrzeniowym (realizowanym techniką zaopatrzeniową)¹⁰. Przesądza o tym nie tylko odrębna regulacja, ale przede wszystkim art. 14 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej, zgodnie z którym renta socjalna, zasiłek pogrzebowy oraz koszty obsługi tych świadczeń są finansowane ze środków budżetu państwa. Należy dodać, że cechy charakterystyczne renty socjalnej odpowiadają także pozostałym cechom świadczeń realizowanych techniką zaopatrzeniową. Poza sposobem finansowania, któremu należy przypisać zasadnicze znaczenie należy wskazać m.in. na ustawowe uregulowanie renty, jej wysokości i okoliczności oraz warunków

⁷ T. Romer, *op. cit.*, s. 5.

⁸ Zob. szerzej na temat cech tak rozumianego świadczenia J. Jończyk, *Prawo zabezpieczenia społecznego*, Kraków 2006, s. 340-341.

⁹ Zob. M. Lewandowicz-Machnikowska, M. Zagrosik, *Prawo do renty socjalnej*, PiZS 2005, nr 5, s. 29.

¹⁰ Por. W. Muszalski, *Prawo socjalne*, Warszawa 2007, s. 192; A. Kisielewicz, *Zarys prawa pracy i ubezpieczeń społecznych*, Przemyśl – Rzeszów 2009, s. 342.

przyznania, jej jednolitą wysokość oraz ukierunkowanie na zapewnienie zaspokojenia podstawowych potrzeb uznanych za minimum utrzymania, podmiotowy charakter prawa do renty socjalnej oraz administrowanie systemem rent socjalnych przez ZUS, czyli państwową jednostkę organizacyjną¹¹.

3. Zakres podmiotowy prawa do renty socjalnej

Zgodnie z art. 2 ustawy o rencie socjalnej prawo do tego świadczenia przysługuje osobom posiadającym obywatelstwo polskie zamieszkującym i przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a także cudzoziemcom zamieszkującym i przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zezwolenia na osiedlenie się, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Wspólnot Europejskich, zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony udzielonego w związku z okolicznością, o której mowa w art. 53 ust. 1 pkt 13 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach¹² lub w związku z uzyskaniem w Rzeczypospolitej Polskiej statusu uchodźcy albo ochrony uzupełniającej. Prawo to przysługuje również mającym miejsce zamieszkania i przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej obywatelom państw członkowskich Unii Europejskiej, państw członkowskich Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – stron umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej oraz członkom ich rodzin w rozumieniu art. 2 pkt 4 ustawy z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin¹³, posiadającym prawo pobytu lub prawo stałego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej; – jeżeli umowy międzynarodynarodowe nie stanowią inaczej.

Podsumowując, prawo do renty socjalnej mają zatem nie tylko obywatele polscy, ale również cudzoziemcy posiadający zezwolenie

¹¹ Szerzej na temat cech techniki zaopatrzenia społecznego zob. I. Jędrasik-Jankowska, *Ubezpieczenie społeczne*, tom 1: *Część ogólna*, Warszawa 2003, s. 20.

¹² Dz. U. nr 234 z 2006 r., poz. 1694 z późn. zm.

¹³ Dz. U. nr 144, poz. 1043.

na osiedlenie się lub status uchodźcy nadany w Rzeczypospolitej Polskiej. W tym przypadku warunkiem koniecznym do ustalenia i zachowania prawa do renty socjalnej jest zamieszkiwanie i przebywanie przez daną osobę na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Natomiast obywatelom państw członkowskich Unii Europejskiej renta socjalna przysługuje pod warunkiem, że przebywają na terytorium RP i posiadają zezwolenia na pobyt. Należy dodać, że renta socjalna nie jest objęta zasadami koordynacji świadczeń z zabezpieczenia społecznego i nie podlega eksportowi do kraju, w którym zamieszkał uprawniony.

4. Przesłanki nabycia prawa do renty socjalnej

Według art. 4 ustawy o rencie socjalnej prawo do renty socjalnej przysługuje osobie, która jest **pełnoletnia** oraz **całkowicie niezdolna do pracy** z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało w czasie:

- przed ukończeniem 18 roku życia,
- w trakcie nauki w szkole wyższej – przed ukończeniem 25 roku życia,
- w trakcie studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej.

Prawo do renty socjalnej ustawodawca przyznał osobom pełnoletnim. Osobą pełnoletnią jest osoba, która ukończyła 18 lat. Należy dodać, że przez zawarcie małżeństwa małoletni uzyskuje pełnoletność, której nie traci w razie unieważnienia małżeństwa (art. 10 k.c.).

Podstawową przesłanką nabycia prawa do renty socjalnej jest wystąpienie po stronie danej osoby ryzyka socjalnego¹⁴, w postaci **całkowitej niezdolności do pracy** z powodu naruszenia sprawności organizmu. Bliższej uwagi wymaga sama konstrukcja ryzyka socjalnego, którego wystąpienie warunkuje nabycie prawa do świadczenia. Po pierwsze należy zauważyć, że konstrukcja niezdolności do pracy jest w tym przypadku częściowo odmienna aniżeli konstrukcja niezdolności do pracy przewidziana przez ustawę z 1999 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Prawo do renty socjalnej

¹⁴ Szerzej na temat pojęcia ryzyka socjalnego w zabezpieczeniu społecznym zob. J. Jończyk, *Prawo zabezpieczenia społecznego*, Kraków 2001, s. 13-14.

przysługuje osobie pełnoletniej, która stała się niezdolna do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu powstałego przed ukończeniem 18 roku życia lub w czasie późniejszej nauki do ukończenia 25 roku życia lub w czasie odbywania studiów doktoranckich (aspirantury). Oznacza to, że w przypadku omawianej niezdolności do pracy nie występuje czasowy związek z zatrudnieniem. Nie dochodzi bowiem tutaj do utraty posiadanej i realizowanej zdolności do pracy (choć nie można wykluczyć takiej sytuacji w przypadku pracowników młodocianych). Należy zatem przyjąć, że w typowym przypadku ryzyko to składa się z dwóch rozdzielnych elementów; naruszenia sprawności organizmu, które powinno powstać w czasie określonym przez ustawę, a więc przed ukończeniem 18 roku życia oraz niezdolności do pracy, która może się ujawnić nawet po ukończeniu 18 roku życia¹⁵. Dla przyznania renty socjalnej nie ma zatem znaczenia wiek, w którym powstała całkowita niezdolność do pracy będąca wynikiem naruszenia sprawności organizmu. Stan całkowitej niezdolności do pracy spowodowanej takim naruszeniem może więc ujawnić się w każdym czasie. Niezależnie od tego, czy całkowita niezdolność do pracy powstała przed ukończeniem 18 roku życia, czy w późniejszym okresie, np. w wieku 30 lat, o przyznaniu renty socjalnej przesądza to, że całkowita niezdolność do pracy została spowodowana naruszeniem sprawności organizmu powstałym w okresie wskazanym w art. 4 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej. Takie stanowisko zajął Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 15 marca 2006 r. dokonując wykładni art. 4 ust. 1 obecnie obowiązującej ustawy o rencie socjalnej. Sąd stwierdził mianowicie, że „Całkowita niezdolność do pracy jako przesłanka prawa do renty socjalnej może powstać po upływie okresów wskazanych w art. 4 ust. 1 pkt 1-3 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (Dz. U. nr 135, poz. 1268)”¹⁶. Za pełną akceptacją tej wykładni przemawiają nie tylko reguły wykładni logiczno językowej, ale

¹⁵ Tak: J. Jończyk, *Prawo zabezpieczenia społecznego*, Kraków 2006, s. 340-341. Zob. także orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego podjęte na gruncie art. 27a ustawy z 1990 r. o pomocy społecznej, uchwała składu 7 sędziów NSA z dnia 16 listopada 1998 r., OPS 12/98, ONSA 1998, nr 1, poz. 11 oraz uchwała NSA z 11 czerwca 2001 r., OPK 11/01, ONSA 2001, nr 4, poz. 162.

¹⁶ II UZP 4/06, Monitor Prawa Pracy 2006/8/440.

także cel przepisów regulujących instytucję renty socjalnej, którym jest zapewnienie świadczenia socjalnego stanowiącego odpowiednik świadczenia ubezpieczenia społecznego osobom, które są całkowicie niezdolne do pracy, jeżeli przyczyną tej niezdolności jest naruszenie sprawności organizmu powstałe przed ukończeniem 18 roku życia.

Zwrócić należy także uwagę na pojęcie „**nauki w szkole**”, o której mówi art. 4 ustawy o rencie socjalnej. Użycie zwrotu o tak szerokim znaczeniu z jednej strony może nasuwać zastrzeżenia związane z jego ogólnością, z drugiej jednak pozwala przy ocenie tej przesłanki uwzględnić różnorodne formy kształcenia; przewidziane przez przepisy oświatowe i przepisy dotyczące szkolnictwa wyższego¹⁷. Przez szkołę, w której nauka uprawnia do przyznania prawa do renty socjalnej, należy rozumieć zarówno szkołę publiczną jak i niepubliczną. Z uwagi na poziom kształcenia szkołą w rozumieniu ustawy o rencie socjalnej jest szkoła podstawowa, gimnazjum, szkoła ponadpodstawowa (np. szkoła średnia, zasadnicza szkoła zawodowa, zasadnicza szkoła przyzakładowa) oraz szkoła ponadgimnazjalna. Szkołami są także seminaria duchowne wszystkich stopni.

Do renty socjalnej uprawnia także nauka w szkole wyższej. Nie ma znaczenia, to czy starająca się o rentę osoba odbywała naukę w szkole wyższej w systemie dziennym, wieczorowym, zaocznym, eksternistycznym, korespondencyjnym albo w systemie łączącym te formy, czy w charakterze wolnego słuchacza. Ponadto przyjmuje się, że prawo do renty socjalnej ma także osoba całkowicie niezdolna do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało w trakcie udzielonego studentowi urlopu dziekańskiego oraz wakacji. Należy dodać, że renta socjalna przysługuje również w przypadku całkowitej niezdolności do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało w czasie ferii lub innych przerw przypadających między poszczególnymi latami nauki lub studiów. Ferie trwające bezpośrednio po ukończeniu szkoły/studiów (trwające do rozpoczęcia nowego roku szkolnego lub akademickiego) są okresem przygotowania do podjęcia nauki w szkole wyższej lub też do podjęcia zatrudnienia.

¹⁷ M. Lewandowicz-Machnikowska, M. Zagrosik, *op. cit.*, s. 30.

Powstała więc w tym czasie niezdolność do pracy także uprawnia do renty socjalnej¹⁸.

Dla przyznania renty socjalnej wymaga się, aby całkowita niezdolność do pracy była spowodowana naruszeniem sprawności organizmu. Naruszenie to musi powstać w ściśle określonym czasie, natomiast w chwili jego powstania nie musiało występować w stopniu powodującym powstanie niezdolności do pracy. Pojęcie „**naruszenia sprawności organizmu**” nie zostało sprecyzowane przez ustawodawcę. Ustawodawca posługując się zwrotem niedookreślonym pozostawił organom orzekającym – medycznemu, sądowemu, ustalanie w praktyce, na czym polega jego istota. Takie uregulowanie daje z jednej strony możliwość ubiegania się o rentę szerokiej grupie osób chorych i niepełnosprawnych. Wprowadzając tak skonstruowaną normę generalną (klauzulę generalną) ustawodawca dążył, jak się wydaje, do objęcia tym pojęciem wszystkich możliwych chorób czy rodzajów niepełnosprawności, powodujących całkowitą niezdolność do pracy. Z drugiej strony jednak doprowadził do sytuacji, w której praktyka orzecznicza może stać się zbyt dowolna i w konsekwencji może prowadzić do pokrzywdzenia osób chorych i niepełnosprawnych, zasługujących na rentę socjalną lub do zbyt liberalnego podejścia w tej sprawie¹⁹.

Ustalenie stanu całkowitej niezdolności do pracy dokonuje lekarz orzecznik Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na zasadach i w trybie określonym przez ustawę z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. W świetle art. 15 ustawy o rencie socjalnej – w sprawach nieuregulowanych w tej ustawie stosuje się bowiem odpowiednio art. 12-14 powołanej ustawy.

Jak wyżej wspomniano ustawa o rencie socjalnej nie definiuje samodzielnie całkowitej niezdolności do pracy, odsyłając w tej sprawie do ustawy emerytalnej. Zgodnie z art. 12 powołanej wyżej ustawy za całkowicie niezdolną do pracy może być uznana osoba, która utraciła z powodu naruszenia sprawności organizmu zdolność do wykonywa-

¹⁸ Na ten temat zob. szerzej wyjaśnienia ZUS
http://e-inspektorat.zus.pl/pliki/ulotki/renta_socjalna.pdf

¹⁹ Zwraca na to uwagę K. Dąbrowski, *Renta socjalna* (stan na dzień 1.02.2009 r.), <http://rmp89.salon24.pl/95256,renta-socjalna-stan-na-dzien-01-02-2009> i powołana tam literatura.

nia jakiejkolwiek pracy. Lekarz orzecznik, a w instancji odwoławczej komisja lekarska ZUS ocenia zdolność do pracy w typowych „normalnych” warunkach, dlatego też zachowanie przez daną osobę zdolności do pracy w warunkach specjalnych określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych²⁰ nie stanowi przeszkody dla orzeczenia o całkowitej niezdolności do pracy. Jeżeli osoba, wobec której orzeczono całkowitą niezdolność do pracy wymaga z uwagi na naruszenie sprawności organizmu stałej lub długotrwałej opieki i pomocy ze strony innej osoby w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych, orzeka się także o niezdolności do samodzielnej egzystencji. Pojęcie stałej lub długotrwałej opieki innej osoby oznacza pomoc w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życia codziennego, takich jak poruszanie się po mieszkaniu, przyjmowanie pokarmów, utrzymanie higieny osobistej czy też załatwianie potrzeb fizjologicznych²¹.

Od orzeczenia lekarza orzecznika ZUS wydanego w sprawie o ustalenie uprawnień do renty socjalnej – osobie zainteresowanej przysługuje prawo wniesienia sprzeciwu do komisji lekarskiej ZUS, w ciągu 14 dni od dnia doręczenia tego orzeczenia, natomiast Prezes ZUS, w terminie 14 dni od dnia wydania orzeczenia przez lekarza orzecznika ZUS, może zgłosić zarzut wadliwości orzeczenia i przekazać sprawę do rozpatrzenia komisji lekarskiej.

Sprzeciw wnosi się za pośrednictwem jednostki organizacyjnej ZUS, właściwej ze względu na miejsce zamieszkania osoby zainteresowanej. Komisja lekarska ZUS nie rozpatruje sprzeciwu wniesionego po terminie. W uzasadnionych przypadkach ZUS, na wniosek osoby zainteresowanej, może przywrócić termin na wniesienie sprzeciwu, np. w przypadku, gdy przekroczenie terminu na wniesienie sprzeciwu nastąpiło z przyczyn niezależnych od osoby zainteresowanej.

Zarzut wadliwości orzeczenia lekarza orzecznika ZUS może zgłosić także z upoważnienia Prezesa ZUS główny lekarz orzecznik, który w ramach bezpośredniego nadzoru nad wykonywaniem orzekania o nie-

²⁰ Dz. U. nr 123, poz. 776 z późn. zm.

²¹ *System ubezpieczeń społecznych*, pr. zb. pod red. G. Szpor, Warszawa 2003, s. 141.

zdolności do pracy przez lekarzy orzeczników ZUS w oddziale ZUS dokonuje kontroli merytorycznej i formalnej orzeczeń lekarzy orzeczników – w ramach tej kontroli – w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości w orzeczeniu, z upoważnienia prezesa ZUS, może zgłosić zarzut wadliwości orzeczenia. Zarzut wadliwości orzeczenia lekarza orzecznika ZUS – z upoważnienia prezesa ZUS – może być także zgłoszony przez naczelnego lekarza ZUS, wykonującego kontrolę orzeczeń lekarzy orzeczników ZUS w ramach nadzoru nad wykonywaniem orzekania o niezdolności do pracy. W przypadku zgłoszenia zarzutu wadliwości orzeczenia lekarza orzecznika ZUS należy niezwłocznie zawiadomić o tym fakcie osobę zainteresowaną.

Rozpatrując sprzeciw lub zarzut wadliwości orzeczenia komisja lekarska ZUS, podobnie jak lekarz orzecznik ZUS dokonuje oceny całkowitej niezdolności do pracy, przewidywanego okresu jej trwania, daty jej powstania oraz związku całkowitej niezdolności do pracy z naruszeniem sprawności organizmu powstałym w okresie wskazanym we wniosku o wydanie orzeczenia. Komisja lekarska dokonuje rozstrzygnięcia w formie orzeczenia.

Podstawą wydania orzeczenia przez lekarza orzecznika lub komisję lekarską ZUS jest dokumentacja dołączona do wniosku oraz bezpośrednio badanie stanu zdrowia osoby, w stosunku do której następuje wydanie orzeczenia. Orzeczenie w sprawie niezdolności do pracy może również zostać wydane bez bezpośredniego badania stanu zdrowia osoby, której ono dotyczy, jeżeli dokumentacja dołączona do wniosku jest wystarczająca do wydania orzeczenia.

Lekarz orzecznik i komisja lekarska ZUS mogą, przed wydaniem orzeczenia, uzupełnić dokumentację dołączoną do wniosku, w szczególności o opinie lekarza konsultanta lub psychologa albo o wyniki badań dodatkowych lub obserwacji szpitalnej. Lekarz konsultant i psycholog wydają opinie na podstawie bezpośredniego badania stanu zdrowia osoby, w stosunku do której ma być wydane orzeczenie, oraz analizy dokumentacji medycznej i zawodowej.

Oddział ZUS w wyznaczonym terminie kieruje osobę, w stosunku do której ma być wydane orzeczenie, na badania przeprowadzane przez lekarza orzecznika, komisję lekarską, lekarza konsultanta, psychologa, na badania dodatkowe lub na obserwację szpitalną.

W sytuacji, gdy stan zdrowia uniemożliwia osobie ubiegającej się o rentę socjalną osobiste zgłoszenie się na badanie – co powinno znaleźć potwierdzenie w zaświadczeniu lekarskim – lekarz orzecznik, komisja lekarska lub konsultant ZUS przeprowadzić mogą za zgodą tej osoby badanie w miejscu jej pobytu. Oznacza to konieczność uzyskania pisemnej zgody tej osoby na przeprowadzenie badania, potwierdzonej podpisem złożonym na odpowiednim formularzu. Konsekwencją nie zgłoszenia się przez osobę ubiegającą się o rentę socjalną, na badanie lub obserwację szpitalną w wyznaczonym miejscu i terminie bez uzasadnionej przyczyny lub nie wyrażenie zgody na przeprowadzenie badania w miejscu pobytu, jest odstąpienie od dalszego postępowania w sprawie renty.

Okres, na jaki przyznaje się rentę socjalną jest uzależniony od trwałości niezdolności do pracy. Rentę przyznaje się bezterminowo, gdy całkowita niezdolność do pracy ma charakter trwały lub na czas określony, jeżeli niezdolność do pracy jest czasowa.

Dokonując oceny stopnia trwałości całkowitej niezdolności do pracy lekarz orzecznik ZUS lub komisja ZUS w przypadku odwołania się zainteresowanego, bierze pod uwagę przede wszystkim stopień naruszenia sprawności organizmu oraz możliwość przywrócenia niezbędnej sprawności w drodze leczenia i rehabilitacji. Orzeczenie o trwałej niezdolności do pracy zapada wtedy, jeżeli według wiedzy medycznej nie ma pozytywnych rokowań na odzyskanie zdolności do pracy. Natomiast o okresowej niezdolności do pracy lekarz orzecznik orzeka, jeżeli według wiedzy medycznej istnieją rokowania na odzyskanie zdolności do pracy.

Prawo do renty powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa. Stwierdzenia spełnienia warunków dokonuje ZUS w formie decyzji. Decyzje w sprawie przyznania renty socjalnej lub ustalenia jej wysokości po raz pierwszy wydaje się w ciągu 30 dni od wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej dla wydania decyzji (art. 118 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUZ).

Prawo do renty socjalnej ustaje:

- gdy ustanie którykolwiek z warunków wymaganych do uzyskania tego prawa
- wraz ze śmiercią osoby uprawnionej.

W przypadku natomiast, gdy prawo do renty jest uzależnione od orzeczonej okresowej całkowitej niezdolności do pracy ustaje ono z upływem okresu, na jaki to świadczenie zostało przyznane (art. 101 i art. 102 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS).

5. Wyłączenie prawa do renty socjalnej

Pomimo wystąpienia po stronie danej osoby przesłanek pozytywnych warunkujących nabycie prawa do renty socjalnej świadczenie to nie przysługuje, jeżeli wystąpi jedna z przesłanek negatywnych określonych przez ustawę o rencie socjalnej.

W świetle art. 7, 8 i 9 ustawy renta socjalna nie przysługuje:

- osobie uprawnionej do emerytury, uposażenia w stanie spoczynku, renty z tytułu niezdolności do pracy, renty inwalidzkiej lub pobierającej świadczenie o charakterze rentowym z instytucji zagranicznych, renty strukturalnej, a także osobie uprawnionej do zasiłku przedemerytalnego, świadczenia przedemerytalnego lub nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego,
- osobie, która jest właścicielem lub posiadaczem (samoistnym, zależnym) nieruchomości rolnej w rozumieniu Kodeksu cywilnego o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 5 ha przeliczeniowych lub współwłaścicielem nieruchomości rolnej jeżeli jej udział w tej nieruchomości przekracza 5 ha przeliczeniowych,
- osobie tymczasowo aresztowanej lub odbywającej karę pozbawienia wolności; z tym jednak że od zasady tej ustawa przewiduje wyjątek, mianowicie osobie takiej, która samotnie gospodaruje i nie posiada innego przychodu ani prawa do renty rodzinnej, może być wypłacane 50% kwoty renty socjalnej, jeżeli zobowiąże się ona na piśmie, że z kwoty tej będzie opłacać czynsz lub inne należności z tytułu własności lokalu mieszkalnego (domu jednorodzinnego), której przysługuje spółdzielcze prawo do lokalu lub która jest najemcą lokalu mieszkalnego wchodzącego w skład zasobu mieszkaniowego gminy, innych jednostek samorządu terytorialnego albo sta-

nowiącego własność Skarbu Państwa lub państwowych osób prawnych a w lokalu (domu jednorodzinny) nie przebywają inne osoby. Kwota ta jest chroniona, zgodnie bowiem z art. 8 ust. 4 ustawy nie wolno dokonywać z niej potrąceń i egzekucji. Osoba tymczasowo aresztowana lub odbywająca karę pozbawienia wolności ma obowiązek niezwłocznego powiadomienia właściwego organu wypłacającego rentę socjalną o tymczasowym aresztowaniu lub odbywaniu kary pozbawienia wolności. Obowiązek ten spoczywa również na dyrektorze aresztu lub zakładu karnego.

- osobie, która ma ustalone prawo do renty rodzinnej w wysokości przekraczającej 200% kwoty najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy.

6. Wymiar i waloryzacja renty socjalnej

Wymiar renty socjalnej wynosi 84% kwoty najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy określonej przepisami ustawy z 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Przyjęte rozwiązanie oznacza, że renta socjalna jest przyznawana w stałej wysokości, odpowiadającej stopie procentowej przewidzianej przez ustawę o rencie socjalnej. Przy czym należy jeszcze zauważyć, że wymiar renty dla osoby tymczasowo aresztowanej lub odbywającej karę pozbawienia wolności, wynosi 50% wymiaru renty, pod warunkiem, że kwota ta zostanie przeznaczona na opłacenie czynszu lub innych należności za lokal mieszkalny.

Renta socjalna podlega waloryzacji według zasad i w trybie określonym w powołanej wyżej ustawie emerytalnej. Celem waloryzacji jest zachowanie realnej wartości przyznanego świadczenia, zmieniającej się w zależności od postępującej inflacji i tym samym przystosowanie jego wysokości do rosnących kosztów utrzymania²². Ustawa z 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przewiduje cenowo-płacowy system waloryzacji świadczeń. Zgodnie z prze-

²² Szerzej na temat istoty i metod waloryzacji zob. I. Jędrasik-Jankowska, *Ubezpieczenia Społeczne. Część Ogólna*, t. I, Warszawa 2003, s. 162 i n.; T. Zieliński, *Ubezpieczenia społeczne pracowników*, Warszawa – Kraków 1994, s. 196-197.

pisami powołanej ustawy świadczenia emerytalne i rentowe podlegają waloryzacji w celu zachowania, co najmniej ich realnej wartości w odniesieniu do wzrostu cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem. Nominalny wzrost przeciętnej renty nie może być niższy niż prognozowany na dany rok średnioroczny wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych. Zmiany wysokości rent socjalnych w ramach waloryzacji są dokonywane z urzędu przez ZUS lub organ emerytalno rentowy.

7. Zbieg uprawnień do renty socjalnej i renty rodzinnej

Zbieg prawa do świadczeń rentowych zachodzi wówczas, kiedy dana osoba jest uprawniona do dwóch różnych rent z systemu zabezpieczenia społecznego²³. Prawo do pozostających w zbiegu świadczeń może wypływać z jednego lub z różnych aktów prawnych, z czym mamy do czynienia w tym przypadku. Źródłem uprawnień do renty socjalnej jest ustawa 2003 r. o rencie socjalnej, natomiast uprawnienie do renty rodzinnej wynika z ustawy z 1999 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Ustawodawca przyjął zasadę, że w razie zbiegu u danej osoby uprawnień do renty socjalnej oraz renty rodzinnej renta socjalna ulega takiemu obniżeniu, aby łączna kwota obu świadczeń nie przekraczała 200% kwoty najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy, przy czym kwota obniżonej renty socjalnej nie może być niższa niż 10% kwoty najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy. Omawiane uregulowanie nie daje uprawnionemu możliwości wyboru świadczenia, które będzie otrzymywał jako podstawowe. Ustawodawca przyjął, że w tej sytuacji świadczeniem podstawowym jest renta rodzinna, natomiast zmniejszeniu lub wyłączeniu podlega renta socjalna.

W przypadku, gdy renta rodzinna przekracza 200% najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy renta socjalna nie przysługuje. Na osobie, która ubiega się o rentę socjalną bądź ją pobiera spoczywa obowiązek powiadomienia oddziału ZUS przyjmującego

²³ Por. A. Świątkowski, *Uprawnienia emerytalne pracowników i ich rodzin*, Warszawa 1985, s. 222.

wniosek bądź wypłacającego rentę o posiadaniu uprawnień do renty rodzinnej oraz organu rentowego wypłacającego rentę rodzinną o posiadaniu uprawnień do renty socjalnej.

Podsumowując, do progu kwotowego 200% najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy, osoba uprawniona do renty socjalnej i renty rodzinnej zachowuje prawo do obu rent. Rezultatem zbiegu jest jedynie obniżenie jej wymiaru. Dopiero przekroczenie tego progu powoduje, że renta socjalna nie przysługuje.

8. Zawieszenie prawa do renty socjalnej

Prawo do renty socjalnej ulega **zawieszeniu** w przypadkach określonych przez ustawę o rencie socjalnej. W ogólności istota zawieszenia prawa do renty socjalnej polega na ustawowym wyłączeniu możliwości wykonywania tego prawa w okresach istnienia przeszkody przewidzianej w ustawie, bez utraty jednak prawa do pobierania świadczenia za okresy przyszłe, po ustaniu przeszkody²⁴. Oznacza to, że prawo do renty socjalnej może być po upływie zawieszenia na nowo realizowane, bez potrzeby ponownego ubiegania się o jego ustalenie. Zawieszenie prawa do renty można zatem określić jako formę ustania tego prawa na czas trwania określonych przez prawo przyczyn zawieszenia.

Zgodnie z ogólną zasadą wyrażoną w art. 10 ustawy o rencie socjalnej prawo do renty podlega zawieszeniu w razie osiągnięcia przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego. Pod pojęciem działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego ustawa rozumie zatrudnienie, służbę w rozumieniu art. 6 ust. 1 pkt 6 ustawy o emeryturach i rentach z FUS lub inną pracę zarobkową albo prowadzenie działalności pozarolniczej (tj. m.in. zatrudnienie w ramach stosunku pracy, pracę nakładczą, wykonywanie pracy na podstawie umowy zlecenia i umowy agencyjnej oraz współpracy przy wykonywaniu tych umów, wykonywanie umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z k.c. stosuje się przepisy

²⁴ Szerzej na temat istoty i konstrukcji prawnej zawieszenia prawa do świadczeń zob. I. Jędrasik-Jankowska, *op. cit.*, s. 182 i n. i powołana tam literatura. T. Zieliński, *op. cit.*, s. 202.

dotyczące zlecenia oraz współpracy przy wykonywaniu tej umowy, pozarolniczą działalność oraz współpracę przy jej wykonywaniu, wykonywanie pracy w rolniczej spółdzielni produkcyjnej, spółdzielni kółek rolniczych i w zespołowych gospodarstwach rolnych tych spółdzielni, czynną służbę w wojsku polskim, policji, Centralnym Biurze Antykorupcyjnym, Służbie Celnej).

Przychodem uzasadniającym zawieszenie renty socjalnej jest przychód stanowiący podstawę wymiaru składki na ubezpieczenia społeczne, a w przypadku prowadzenia działalności pozarolniczej przychód stanowiący zadeklarowaną podstawę wymiaru składki na ubezpieczenia społeczne w rozumieniu ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych²⁵.

Przychodem w rozumieniu ustawy o rencie socjalnej są także kwoty pobranych zasiłków: chorobowego, macierzyńskiego i opiekuńczego oraz wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy, kwoty świadczenia rehabilitacyjnego i wyrównawczego, zasiłku wyrównawczego i dodatku wyrównawczego.

Ponadto prawo do renty socjalnej ulega zawieszeniu w razie osiągnięcia innego niż wyżej wymienionego przychodu, zaliczonego do źródeł podlegających opodatkowaniu na zasadach określonych w art. 27 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych²⁶ lub osiągnięcia przychodów z tytułu umowy najmu, podnajmu, dzierżawy, poddzierżawy lub innych umów o podobnym charakterze, opodatkowanych na podstawie przepisów o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne. Wyjątek stanowią dochody, o których mówi art. 9 ust. 1 i 2 ustawy podatkowej.

Prawo do renty socjalnej podlega zawieszeniu za dany miesiąc, w razie gdy osoba uprawniona do renty osiągnęła przychody z jednego lub kilku źródeł przekraczające 30% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego do celów emerytalnych. Kwotę

²⁵ Dz. U. nr 137, poz. 887 z późn. zm.

²⁶ T.j. Dz. U. z 2000 r. nr 14, poz. 176 z późn. zm.

przychodu, o której mowa wyżej ogłasza Prezes ZUS w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” w terminie do 14. dnia roboczego drugiego miesiąca każdego kwartału kalendarzowego.

Na osobie pobierającej rentę socjalną lub jej przedstawicielu ustawowym spoczywa obowiązek niezwłocznego zawiadomienia w formie pisemnego oświadczenia organu wypłacającego rentę socjalną o osiągnięciu przychodu w kwocie uzasadniającej zawieszenie prawa do renty. Jeżeli składki na ubezpieczenie społeczne odprowadza płatnik na osobie pobierającej rentę spoczywa ustawowy obowiązek przedstawienia zaświadczenia określającego kwotę przychodu.

Organ wypłacający rentę ma możliwość weryfikacji danych zawartych w oświadczeniu, w drodze wystąpienia do urzędu skarbowego o przekazanie informacji o wysokości przychodów objętych podatkiem dochodowym od osób fizycznych lub zryczałtowanym podatkiem dochodowym od niektórych przychodów osiągniętych przez osoby fizyczne lub informacji o opodatkowaniu działalności na zasadach karty podatkowej.

Wstrzymanie wypłaty renty socjalnej na skutek wystąpienia okoliczności powodujących jej zawieszenie następuje na mocy decyzji ZUS.

Wprowadzenie do ustawy przepisów dotyczących zawieszenia prawa do renty socjalnej należy uznać za uzasadnione, orzeczenie wobec danej osoby o całkowitej niezdolności do pracy w normalnych warunkach nie wyklucza bowiem podejmowania działalności zarobkowej, o czym już była mowa. Należy jednak zauważyć, że konstrukcja ta jest obarczona pewną sprzecznością, dopuszcza bowiem wykonywanie pracy przez osoby, które ubiegając się o rentę z zasady muszą wykazać, że nie są w stanie utrzymać się z własnej pracy, ponieważ są do niej całkowicie niezdolne z powodu naruszenia sprawności organizmu²⁷.

Przyjęte w ustawie regulacje prawne dotyczące zawieszenia prawa do renty socjalnej należy ocenić, jako rygorystyczne. Ich wprowadzenie nie powinno jednak dziwić, ponieważ dopuszczalność dalszego

²⁷ K. Dąbrowski, *op. cit.*, i powołana tam „Gazeta Wyborcza” z 3 grudnia 2008 r.

osiągania przychodów z zatrudnienia lub prowadzenia innej działalności, przy jednoczesnym pobieraniu emerytury, renty stanowi jeden kluczowych problemów w każdym systemie zabezpieczenia społecznego. Ustalone w ustawie o rencie socjalnej rozwiązanie należy ocenić jako pośrednie, dopuszcza bowiem osiągnięcie przychodu z działalności zarobkowej obok renty socjalnej, ale w ograniczonym określonym przez ustawę zakresie²⁸.

9. Źródła finansowania renty socjalnej

Renta socjalna oraz koszty jej obsługi są finansowane ze środków budżetu państwa, co oznacza, jak już wyżej sygnalizowano, że świadczenie to ma charakter zaopatrzeniowy²⁹. O zaopatrzeniowym charakterze świadczenia przesądzają bowiem zasady jego finansowania w całości ze środków publicznych, a nie fakt przyznawania świadczenia przez ZUS³⁰.

Zgodnie z treścią art. 14 ustawy o rencie socjalnej ZUS dokonuje zwrotu środków finansowych związanych z wypłatą rent socjalnych organom emerytalno-rentowym. Ustalenie sposobu i trybu zwrotu środków oraz okresów rozliczeniowych odbywa się w drodze porozumienia zawieranego między zakładem a organami emerytalno-rentowymi.

10. Zasady postępowania w sprawie przyznania renty socjalnej

W postępowaniu w sprawach o rentę socjalną zastosowanie mają przepisy kodeksu postępowania administracyjnego, chyba że ustawa o rencie socjalnej stanowi inaczej. Ponadto należy dodać, że w sprawach nie uregulowanych w ustawie o rencie socjalnej należy stosować odpowiednio określone przez ustawę przepisy ustawy o emeryturach

²⁸ W. Szubert, *Ubezpieczenia społeczne. Zarys systemu*, Warszawa 1987, s. 165-166.

²⁹ W. Muszalski, *op. cit.*, s. 192.

³⁰ Szerzej na temat cech systemu zaopatrzeniowego zob. I. Jędrasik-Jankowska, *op. cit.*, s. 20; T. Liszcz, *op. cit.*, s. 30. Pogląd o ubezpieczeniowym charakterze renty socjalnej wyraziła T. Romer, *op. cit.*, s. 5.

i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (art. 15 ustawy o rencie socjalnej). Wzór wniosku o przyznanie renty socjalnej, wykaz dokumentów, które należy dołączyć do wniosku oraz szczegółowy tryb postępowania określa rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 26 września 2003 r. w sprawie przyznawania renty socjalnej³¹.

Podstawą wszczęcia postępowania w sprawie o przyznanie renty socjalnej jest wniosek złożony przez osobę ubiegającą się o to świadczenie lub przez jej przedstawiciela ustawowego. Wniosek taki może złożyć także inna osoba lub kierownik domu pomocy społecznej za zgodą wymienionych wyżej osób. Zgoda powinna być wyrażona na piśmie lub ustnie do protokołu. Adresatem wniosku wraz z załącznikami jest jednostka organizacyjna ZUS właściwa ze względu na miejsce zamieszkania lub pobytu osoby ubiegającej się o rentę socjalną. Po stwierdzeniu, że osoba ubiegająca się o rentę socjalną udowodniła okoliczności niezbędne do ustalenia prawa do renty socjalnej ZUS kieruje tę osobę na badanie przez lekarza orzecznika w celu wydania orzeczenia o niezdolności do pracy. Ten sam sposób postępowania stosuje się w razie ustania prawa do renty socjalnej w związku z upływem terminu ważności orzeczenia i zgłoszenia wniosku o przyznanie renty socjalnej (§ 4 ust. 3 i 4 rozporz.) Rentę socjalną przyznaje na mocy **decyzji** jednostka organizacyjna ZUS właściwa ze względu na miejsce zamieszkania lub pobytu zainteresowanego, do której został złożony wniosek. W przypadku stwierdzenia braku uprawnień do renty socjalnej ZUS wydaje decyzję odmowną.

W decyzji przyznającej rentę socjalną ZUS ustala okres, przez który renta socjalna przysługuje, oraz jej wysokość. W przypadku zbiegu uprawnień osoby ubiegającej się o rentę socjalną z prawem do renty rodzinnej wypłacanej przez organ emerytalno rentowy, Zakład przesyła decyzję o przyznaniu renty socjalnej do tego organu w celu wydania decyzji w sprawie zbiegu uprawnień do świadczeń i wypłaty renty socjalnej w trybie art. 12 ustawy o rencie socjalnej.

³¹ Dz. U. nr 170, poz. 1656. Szerzej na temat wniosku o rentę socjalną zob. A. Nowakowska, *Renta socjalna – zasady przyznawania i wypłaty*, „Prawo Pracy” 2003, nr 11, s. 22-23.

Postępowanie w sprawie o rentę socjalną ulega umorzeniu, jako bezprzedmiotowe, jeżeli osoba ubiegająca się o rentę socjalną zmarła przed wydaniem decyzji w sprawie renty.

W przypadku, gdy uprawnienia do renty rodzinnej zostały ustalone przez organ emerytalno-rentowy organ ten ustala w drodze decyzji, wysokość renty socjalnej, wypłaca rentę, odmawia jej wypłaty w przypadkach określonych w ustawie lub wstrzymuje jej wypłatę. W sytuacji, gdy organ emerytalno-rentowy ustali prawo do renty rodzinnej, jest zobowiązany do powiadomienia ZUS o przyznaniu renty osobie pobierającej rentę socjalną.

Od decyzji ZUS lub organu emerytalno-rentowego w sprawie renty socjalnej przysługują osobie ubiegającej się o to świadczenie środki odwoławcze przewidziane w ustawie z 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, dla decyzji w sprawach o emerytur i rent tj. odwołanie do właściwego miejscowo sądu rejonowego – sądu pracy, przy którym działa wydział ubezpieczeń społecznych, wnoszone za pośrednictwem organu, który wydał zaskarżaną decyzję.

11. Wstrzymanie wypłaty renty socjalnej

Zgodnie z art. 134 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, który na mocy art. 15 ustawy o rencie socjalnej znajdzie w tej sprawie odpowiednie zastosowanie, wypłatę renty socjalnej wstrzymuje się jeżeli:

- powstaną okoliczności uzasadniające ustanie prawa do renty,
- osoba pobierająca rentę mimo pouczenia lub żądania organu rentowego nie przedłoży dowodów stwierdzających dalsze istnienie prawa do tego świadczenia,
- osoba uprawniona do renty nie poddała się badaniu lekarskiemu lub psychologicznemu bez uzasadnionych przyczyn mimo wezwania organu rentowego,
- okaże się, że prawo do renty nie istniało,
- renty nie można doręczyć z przyczyn niezależnych od organu rentowego.

12. Zasiłek pogrzebowy

Drugim świadczeniem o istotnym znaczeniu, przewidzianym przez ustawę o rencie socjalnej, jest zasiłek pogrzebowy z tytułu śmierci osoby, która pobierała rentę socjalną, pod warunkiem, że zasiłek pogrzebowy lub świadczenie w wysokości zasiłku pogrzebowego nie przysługuje z innego tytułu. Ustawa o rencie socjalnej nie reguluje zasad nabycia i wysokości zasiłku pogrzebowego odsyłając w tej sprawie do ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Decyzję w sprawie zasiłku pogrzebowego wydaje oraz świadczenie wypłaca właściwa jednostka organizacyjna ZUS albo Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.

Zasiłek pogrzebowy to świadczenie jednorazowe mające na celu pokrycie poniesionych przez rodzinę lub inne osoby kosztów pogrzebu.

Koszty pogrzebu mogą ponieść członkowie rodziny lub inne osoby. Członkiem rodziny osoby pobierającej rentę socjalną, po śmierci której przysługuje zasiłek pogrzebowy są; dzieci własne, dzieci drugiego małżonka oraz dzieci przysposobione; przyjęte na wychowanie i utrzymanie wnuki, rodzeństwo i inne dzieci, w tym również w ramach rodziny zastępczej; małżonek (wdowa, wdowiec); rodzice. Prawo do zasiłku pogrzebowego przysługuje osobie niebędącej członkiem rodziny zmarłego (osobie obcej), jeżeli poniosła ona koszty pogrzebu, a także pracodawca, dom pomocy społecznej, gmina, powiat, osoba prawna kościoła lub związku wyznaniowego.

Zgodnie z zasadą przewidzianą przez ustawę o emeryturach i rentach z FUS z tytułu śmierci osoby pobierającej rentę socjalną przysługuje tylko jeden zasiłek pogrzebowy, który jednak może ulec podziałowi stosownie do pokrycia przez kilka osób kosztów pogrzebu.

Jeżeli koszty pogrzebu poniósł członek rodziny wysokość zasiłku pogrzebowego jest ryczałtowa i wynosi 200% przeciętnego wynagrodzenia obowiązującego w dniu śmierci osoby, z tytułu śmierci, której przysługuje. W przypadku natomiast, gdy koszty pogrzebu poniosła osoba obca lub pracodawca, dom pomocy społecznej, gmina, powiat, osoba prawna kościoła lub związku wyznaniowego zasiłek pogrzebowy przysługuje w wysokości udowodnionych poniesionych kosztów

pogrzebu, nie więcej jednak niż ustalona kwota zasiłku (200% przeciętnego wynagrodzenia).

Prawo do zasiłku pogrzebowego wygasa w razie, gdy osoba uprawniona nie złoży wniosku o jego wypłatę w okresie 12 miesięcy od dnia śmierci osoby, po której przysługuje.

ABSTRACT

Right to social pension of persons totally incapacitated for work in result of suffered impairment of health before they are aged 18 or completed studies

The article throws some light on one of institutions essential for social security. Which is a social pension. In the article attention is drawn to the meaning of the social pension for persons incapacitated for work because of impairment of health at the young age. An effort was also undertaken to determine a legal character of this benefit declaring for its provisional character. Prerequisites of acquiring the right to pension were analysed, taking into consideration the specificity of a construction of incapacity for work risk as a prerequisite of acquiring the right to the social pension. A problem of concurrence of the social pension with family pension was also considered, prerequisites of suspending it, a principle of raising the amount and procedure in cases concerning the pension. The whole is supplemented by a discussion of principles of acquiring the right for funeral allowance by title of death of a person collecting the social pension.